

32-AMALIY MASHG'ULOT MAVZUSI: BOSHLANG'ICH VA NATIJAVIY MA'LUMOTLARNI CHIQARISH UCHUN SHAKLLARNI O'RGANISH. AXBOROTNI HIMOYALASH BILAN TANISHISH

Darsni o'tishdan ko'zlangan maqsad: Talaba dars davomida boshlang'ich va natijaviy ma'lumotlarni chiqarish uchun shakllarni o'rganish. axborotni himoyalash o'g'risida bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi.

O'qitish metodlari: T-jadval, Klaster, Krasvord.

O'qitish vositalari: Videoproektor, noutbuk va mavzuga oid jadvallar.

O'qitish shakllari: Kichik guruhlarda ishlash.

O'qitish sharoiti: Komp'yuter bilan jixozlangan o'quv xonasi.

Qaytar aloqaning usul va vositalari: Tezkor savol-javob, test.

Tayanch iboralar: umumiy samara, yillik iqtisodiy samara, tannarx qiymati, xarajatlar, tejash, kapital yuklamalar, ekspluatatsiya xarajatlari

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: Guruhlarda ishlash, savol-javob, munozara, o'z-o'zini nazorat

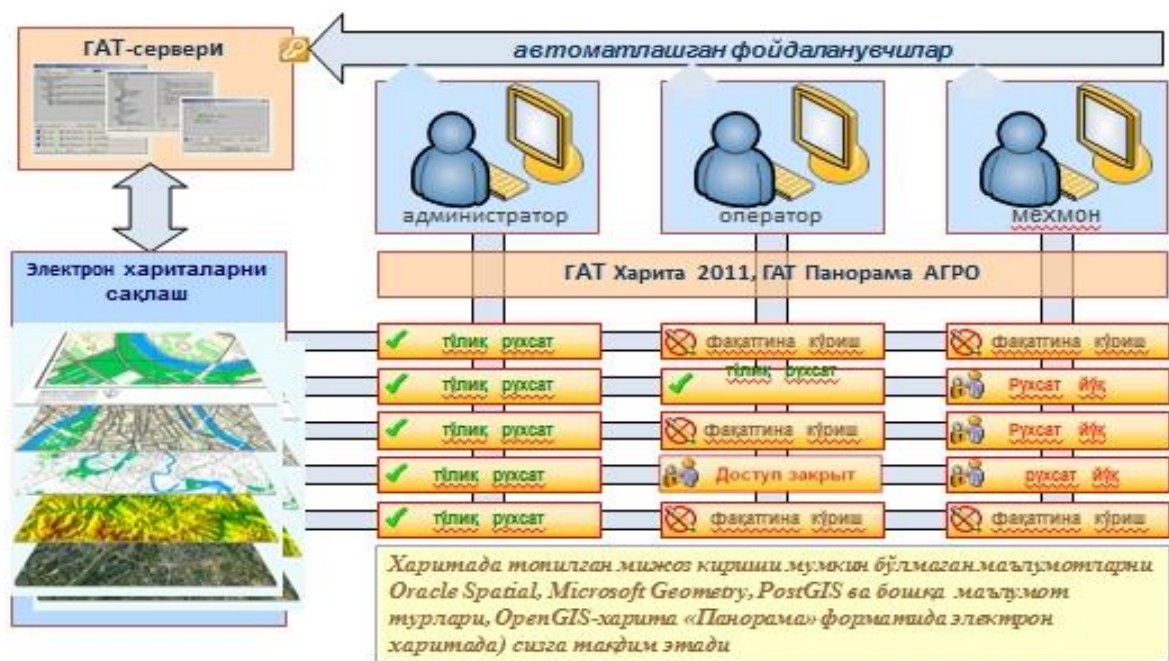
Amaliy mashg'ulot kompyuter sinfida "Panorama" dasturidan foydalanib o'tkaziladi. Bunda xar bir guruxga aloxida xarita va topshiriq beriladi. Guruxlar tomonidan massivda faoliyat ko'rsatayotgan fermer xo'jaliklarining yer maydonlari eksplikatsiyalari tuziladi, ekin turlari bo'yicha diagrammalar va grafiklar chiziladi.

Hisobotlar generatoridan foydalanib yaratiladigan ixtiyoriy shakldagi hujjatlar. Ularni ishlash zarurati, ananaviy hisobotlar shakllari zamonaviy talablarga javob bermay qolgan hollarda, tug'iladi. Shu maqsadda YETLAT modullari tarkibiga hisobotlar generatori kiritiladi va u foydalanuvchiga chiquvchi hujjatlar jadvallarini shaklan o'zgartirish yoki mustaqil ishlash imkonini beradi.

Ma'lumotlarni himoya qilish. Barcha avtomatlashgan tizimlar singari YTLATdan foydalanishda ham ma'lumotlarni himoya qilish katta ahamiyatga ega. Tizim birinchi navbatda ruxsatsiz kirishdan, tasodifiy ahamiyatli ma'lumotlarni o'chirish va tahrirlashdan, elektr energiyasi va dasturiy ta'minotdagi uzilishlardan

himoyalangan bo'lishi zarur. Dasturlar to'plamlaridan foydalanishda mualliflash va autentifikatsiya tamoyillari, intellektual mulk huquqi saqlanishi muxim ahamiyatga ega. Bunda *mualliflash* tamoyili deganda foydalanuvchilar uchun ruxsat etiladigan turli xarakatlarni belgilash tushiniladi. *Autentifikatsiya* esa – foydalanuvchi, (ular guruhi va kompyuterlar) ismlarining to'g'riligini tekshiruvidir (asosan parol himoyasi yordamida). Qonun huquq egasining ruxsatisiz dasturiy ta'minotdan foydalanishni, nusxa ko'chirishni va tarqatishni taqiqlaydi.

YTLATni ishlashda loyihalashning qabul qilingan ko'rsatkichlarini (aniqlik, o'lcham birliklari, turli xil koordinata tizimlariga o'tish o'lchamlari, senzura va sh.o'.) aniq belgilaydigan ko'rsatmalar ishlanishi kerak. Foydalanuvchilarni ro'y-xatga olish, parollar, kirish darajalarini cheklash, vakolatlar belgilash va sh.o'. tartibini ham o'ylash kerak (19-rasm).

19-rasm. Avtomatlashgan tizim ma'lumotlarini himoya qilish

Mavzuni o'zlashtirish uchun tavsiya qilinayotgan adabiyotlar: A 2,A 4,A 5, A 6, Q 3, Q 4, Q 5